

Religijų įvairovė Lietuvoje:

portretai, kasdienybė ir šventės

VYTAUTO DIDŽIOJO
UNIVERSITETAS

VERSUS AUREUS

Religijų įvairovė Lietuvoje: portretai, kasdienybė ir šventės

Religijų įvairovė Lietuvoje:

portretai, kasdienybė ir šventės

VYTAUTO DIDŽIOJO
UNIVERSITETAS

VERSUS AUREUS

UDK 28/29(474.5)

Re-136

Knygos leidybą rėmė Lietuvos mokslo taryba vykdant mokslininkų grupių kultūrinės plėtros projektą „Religinės įvairovės pažinimas Lietuvoje: alternatyvaus religingumo formos“ (sut. Nr. MIP097/2013)

Lietuvos
mokslo
taryba

Sudarytoja Milda Ališauskienė

ISBN 978-609-467-085-5 (spausdintas)

ISBN 978-9955-34-521-3 (spausdintas)

ISBN 978-609-467-084-8 (internetinis)

ISBN 978-9955-34-520-6 (internetinis)

© Milda Ališauskienė, 2014

© Eglė Aleknaitė, 2014

© Aušra Pažėraitė, 2014

© Rasa Pranskevičiūtė, 2014

© Monika Požerskytė, fotografijos, 2014

© Vytauto Didžiojo universitetas, 2014

© „Versus aureus“ leidykla, 2014

Turinys

Milda Ališauskienė. **Pratarmė** | 7

Milda Ališauskienė. **Religijų įvairovė Lietuvoje: kur ji ir kokia?** | 9

Aušra Pažėraitė. **Tarptautinė Krišnos Sąmonės bendrija: doktrinos ir praktikos, kūrimosi istorija ir bendruomenių kelias Lietuvoje** | 13

Rasa Pranskevičiūtė. **Gyvenimo gamtoje vizijos ir aktualijos: gamtinio dvasingumo Anastasijos judėjimas** | 53

Eglė Aleknaitė. **Neošamanizmas Lietuvoje: egzotiškų kultūrų žavesys** | 69

Rasa Pranskevičiūtė. **Budizmo įvairovė Lietuvoje: Zen ir Tibeto budizmo bendruomenės** | 100

Aušra Pažėraitė. **Būti Bahajų tikėjimo** | 111

Aušra Pažėraitė. **Religinė bičiulių draugija (kvakeriai): ištakos, nuostatos, praktikos ir bendruomenės Lietuvoje bruožai** | 145

Rasa Pranskevičiūtė, Eglė Aleknaitė. **Šiuolaikinė pagonybė Lietuvoje: matomos ir nematomos grupės** | 170

Literatūra | 174

Milda Ališauskienė

Pratarmė

Dažnas, paėmęs į rankas šį leidinį, paklaus: kodėl reikia kalbėti apie religijų įvairovę Lietuvoje? Daugelis žino, kad gyvena krikščioniškoje visuomenėje, kur vyrauja Romos katalikų bažnyčia, tad kam vargintis pokalbiais apie religijų įvairovę? Vis dėlto, 2011 m. Lietuvos gyventojų ir būstų surašymo duomenimis, kas ketvirtas mūsų šalies gyventojas savęs nelaiko kataliku ir nesitapatina su šia bažnyčia. Vadinasi, kas ketvirtas Jūsų sutiktas žmogus gali būti kokios nors kitos religinės bendruomenės narys arba nepriklausyti jokiai, laikyti save agnostiku ar ateistu. Kaip šie žmonės gyvena visuomenėje, kurioje vyrauja krikščioniška–katalikiška dauguma?

Keli pastaraisiais metais Lietuvoje atlikti sociologiniai tyrimai atskleidė, kad religinių mažumų nariai, priklausantys vadinamosioms „netradicinėms“ religinėms bendruomenėms, patiria kultūrinę ir simbolinę atskirtį. Šios bendruomenės ir jų nariai jaučia, kad dažnai atsiduria viešojo gyvenimo paribyje, yra stigmatizuojami – net artimiausioje aplinkoje jiems neretai klijuojama *sektantu*, o jų bendruomenėms – *sektų* – etiketės. 2007 m. sociologinių tyrimų duomenys rodo, kad Lietuvos gyventojams trūksta informacijos apie mūsų šalyje veikiančias religines bendruomenes, retas bendravo su jų nariais asmeniškai, o jas vertindami dažnai vadovaujasi stereotipais. Atsižvelgę į tokius tyrimų duomenis ir siekdami atviresnės bei pilietiškesnės mūsų visuomenės plėtos, nusprendėme, kad Lietuvos žmones būtina supažindinti su šiomis bendruomenėmis.

2013 m. susibūrusi religijotyrininkų komanda kartu su profesionalia fotografe Monika Požerskyte nutarė pasitelkti ne tik mokslines, bet ir menines priemones religinei įvairovei Lietuvoje pažinti. 2013–2014 m. vykusį kultūrinės plėtos projektą „Religinės įvairovės pažinimas Lietuvoje: alternatyvaus religingumo formos“ rėmė Lietuvos mokslo taryba (sut. nr. MIP097/2013). Jo metu atliktame tyrime dalyvavo šios Lietuvos religinės bendruomenės: Pastarųjų dienų

šventųjų Jėzaus Kristaus bažnyčia, Senovės baltų tikėjimo bendruomenė Romuva, Krišnos Sąmonės organizacija, Religinė bičiulių draugija (kvakeriai), bahajai, dzenbudistai ir anastasininkai. Esame dėkingi šių bendruomenių nariams, kurie projekto komandai leido dalyvauti įvairiuose bendruomenių gyvenimo įvykiuose ir per šventes ar net sutiko tyrėjus priimti į savo namus. Atlikto tyrimo rezultatus pristatome Jūsų rankose esančiame mokslo populiarinimo leidinyje.

Knygoje rasite projekte dalyvavusių religijotyrininkų straipsnius ir fotografės vaizdinius pasakojimus apie įvairias Lietuvos religines bendruomenes, jų narių kasdienybę ir šventes. Nuotraukomis nesiekta iliustruoti straipsnių: nenorėdami prisidėti prie šių bendruomenių stigmatizavimo, fotografijomis perteiktuose siužetuose nusprendėme jų neįvardyti ir leisti skaitytojui pačiam pažvelgti į jas, svarbius jų gyvenimo įvykius ir narius. Žiūrint nuotraukas kviečiame atkreipti dėmesį į tai, kas Jums atpažįstama, ieškoti to, kas Jums bendra su pristatomais portretais ir vaizdais. Manome, kad būtent bendrumų, o ne skirtumų paieška ir atpažinimas gali prisidėti prie atviresnės Lietuvos visuomenės kūrimo ir leisti giliau pažinti jos įvairialypę kultūrą.

Milda Ališauskienė

Religijų įvairovė Lietuvoje: kur ji ir kokia?

Religija – šiuolaikinėse visuomenėse vienas sparčiausiai socialinę kaitą atliepančių socialinių institutų. Religijų įvairovė yra vienas pagrindinių religijos raiškos bruožų. Religijų įvairovė kaip reiškinys suprantamas skirtingai. Britų sociologas James A. Beckfordas (2003) religijų įvairovę apibrėžia kaip socialinį reiškinį, kai konkrečioje visuomenėje koegzistuoja įvairūs religiniai įsitikinimai ir religinės bendruomenės. Religijų įvairovė, jo teigimu, tai kompleksiškas reiškinys, kurio indikatoriumi dažnai laikomas absoliutus religinių organizacijų ar tikėjimų tradicijų skaičius (Beckford 2003, 77). Tačiau, anot J. A. Beckfordo, toks požiūris gali būti problemiškas, turint galvoje, jog kai kuriose bendruomenėse yra itin mažas tikinčiųjų skaičius, o kitos užima tik tam tikrą geografinę visuomenės vietą. Tuomet kyla klausimų, ar galima kalbėti apie religijų įvairovę žmonių bendruomenėje apskritai.

Lietuvoje veikiančių religinių bendruomenių skaičius atspindi LR Teisingumo ministerijos pateikiamoje informacijoje: 2013 m. duomenimis, mūsų šalyje veikia 34 religinių kryptų bendruomenės. Šis skaičius nebūtinai atitinka religinių bendruomenių narystės apimtį, be to, nebūtinai atspindi religinį gyvenimą, nes bendruomenės gali veikti ir nebūdamos registruotos, todėl oficialiai veikiančių religinių bendruomenių skaičius yra tik vienas iš kriterijų, leidžiančių kalbėti apie religijų įvairovę Lietuvoje.

Kitas religijų įvairovės indikatorius, anot J. A. Beckfordo, – individų, save priskiriančių religinėms bendruomenėms, skaičius (2003, 74). Lietuvos gyventojų surašymo 2001 m. rezultatai leido pirmą kartą pažvelgti į visuomenės religinį gyvenimą, atskleidė, kokios narystės apimtys religinėse bendruomenėse. Paaiškėjo, kad Romos katalikams save priskyrė 79 proc., stačiatikiams – 4 proc., sentikiams – 0,8 proc., evangelikams liuteronams – 0,56 proc., evangelikams reformatams –

0,2 proc. gyventojų. Taip pat paaiškėjo, kad šalyje gyvena 2860 musulmonų sunitų, 1272 judėjai, 258 gyventojai, išpažįstantys karaizmą. 2011 m. gyventojų surašymo duomenimis, Romos katalikų skaičius nežymiai sumažėjo, iki 77,2 proc. Kitų, vadinamųjų „tradicinių“ religinių bendruomenių, narių skaičius nepakito, tačiau padaugėjo gyventojų, save priskiriančių įvairioms religinėms bendruomenėms: nuo 0,2 proc. 2001 m. iki 0,9 proc. 2011 m.

Lietuvos gyventojų surašymų rezultatai parodė esamą religijų įvairovę, gyventojai save priskyrė skirtingoms religinėms bendruomenėms. Gausiausia 2001 m. tarp šių vadinamųjų „netradicinių“ religinių bendruomenių buvo Jehovos liudytojų bendruomenė, kuriai save priskyrė 3512 gyventojų. 2011 m. gausiausia „netradicinė“ religinė bendruomenė buvo Senovės baltų tikėjimo bendruomenė, jos narių skaičius išaugo iki 5118. Be to, Lietuvos gyventojų surašymų duomenys parodė, kad apie 16 proc. žmonių savęs nepriskyrė jokiai religinei bendruomenei arba jos nenurodė. Ryškėjant religinio individualizmo tendencijoms šiuolaikinėse visuomenėse individai renkasi laisvą, nepriklausomą nuo religinių bendruomenių gyvenimą ir tampa religiniais vartotojais, kurie konstruoja religiją rinkdamiesi komponentus iš įvairių religinių tradicijų pagal savo skonį.

Tačiau religijų įvairovės indikatorius – individų, save priskiriančių įvairioms religinėms bendruomenėms, skaičius – taip pat gana problemiškas, nes, priskirdamas save tam tikrai religinei bendruomenei, žmogus gali tai daryti iš tradicijos, nesilankyti jų apeigose, neišpažinti jų tikėjimo. Nors Lietuvos gyventojų surašymo duomenys rodo, kad visuomenės dauguma yra Romos katalikai, tačiau įvairių apklausų rezultatai leidžia manyti, jog kur kas mažiau yra praktikuojančių ir šį tikėjimą išpažįstančių žmonių. Vadinasi, Romos katalikų tapatybės deklaravimas gali būti susijęs su kitomis priežastimis negu religija. Mokslinėje literatūroje galima aptikti aiškinimų, kad religinės tapatybės deklaravimas sietinas ir su socialiniu, politiniu tam tikros visuomenės kontekstu. Žmonės renkasi religinę tapatybę atsižvelgdami į visuomenės daugumos poziciją, vyraujančią religinį diskursą, palaikomą įtakingiausių religinių bendruomenių ir politikų. Todėl svarbu kalbėti apie religijų įvairovę organizaciniu ir individualiu lygmeniu, suprasti, kad religinė tapatybė reiškiasi ne tik priklausymu vienai ar kitai bendruomenei, bet ir individualiais religiniais pasirinkimais, tikėjimo išpažinimu ir jo išmanymu, praktikavimu ir religinėmis patirtimis.

Kitas religinės įvairovės visuomenėje indikatorius, anot J. A. Beckfordo, vadinamųjų pasaulio religijų reprezentavimas tam tikroje visuomenėje (2003, 75). Kai kuriais atvejais šis indikatorius naudingesnis nei religinių bendruomenių skaičius,

nes leidžia įžvelgti bendras tendencijas. Tarkime, tikėtina, kad visuomenė, kurioje vyrauja dvi pasaulio religijos – krikščionybė ir islamas – bus atviresnė religijų įvairovei nei visuomenė, kurioje vyrauja viena pasaulio religija. Situacijoje, kai visuomenėje dominuoja dvi religijos, galima kalbėti apie visuomenių skirtumus pagal ideologijas ir kultūras, o susiskaidymas vienoje religinėje tradicijoje tuomet neturėtų įtakos religijų įvairovei. Lietuvoje vyraujanti religija – krikščionybė, tačiau čia taip pat reprezentuojamas judaizmas, islamas, karaizmas. Šios religinės tradicijos pripažįstamos ir valstybės lygiu, t. y. joms atstovaujančios religinės bendruomenės patenka tarp vadinamųjų „tradicinių“ religinių bendruomenių. Tačiau jau minėti Lietuvos gyventojų surašymo duomenys leidžia teigti, kad dalis visuomenės save priskiria ir kitoms pasaulio religinėms tradicijoms, tokioms kaip hinduizmas, budizmas. Vis dėlto reikia atkreipti dėmesį, kad krikščionybę Lietuvoje reprezentuoja įvairios bendruomenės: tai ir Romos katalikai, stačiatikiai, sentikiai, evangelikai liuteronai, evangelikai reformatai. Ypač gausiai krikščionybę reprezentuoja ir vadinamieji „netradicinių“ religinių bendruomenių atstovai, t. y. baptistai, sekmininkai, metodistai, septintos dienos adventistai, Jehovos liudytojai, mormonai ir kt. Ir, nors sociologo J. A. Beckfordo manymu, susiskaidymas vienoje religinėje tradicijoje įtakos religijų įvairovei neturėtų, tyrimų duomenys leidžia teigti, kad labiausiai diskriminuojamais dėl religinių įsitikinimų Lietuvoje save laiko būtent vadinamųjų „netradicinių“ krikščioniškų bendruomenių nariai.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvoje, kaip ir daugelyje šiuolaikinių demokratiškos visuomenių, religijų įvairovė egzistuoja. Jos raišką atskleidžia aptartieji indikatoriai: absoliutus religinių bendruomenių skaičius, individų, save priskiriančių įvairioms religinėms bendruomenėms, skaičius, pasaulio religinių tradicijų reprezentavimas. Įvairių tyrimų duomenys leidžia kalbėti apie vykstančius šiuolaikinio Lietuvos religinio gyvenimo pokyčius, lemiančius dar didesnę religijų įvairovę, kuri darosi neišvengiama globalizacijos, migracijos ir kitų socialinių procesų kontekste.

Aušra Pažeraite

Tarptautinė Krišnos Sąmonės bendrija: doktrinos ir praktikos, kūrimosi istorija ir bendruomenių kelias Lietuvoje

Kaip *indiška sanatāna dharma tampa universalia religija*. Tarptautinė Krišnos Sąmonės bendrija (angl. *International Society for Krishna Consciousness*; sutr. ISKCON), visuomenėje dažnai vadinami krišnaitais (kitose šalyse – Harė Krišna) yra vienas iš naujųjų religinių judėjimų, kurio šaknys siekia Indiją, tačiau formavosi už Indijos ribų, konkrečiai – JAV, ir daugumą bendruomenės narių sudaro ne indų kilmės asmenys, dažniausiai atsivertę iš krikščionybės ir judaizmo. Ši naujovė, tradiciškai gana etnocentrišką induizmą (ar tiesiog atskirą jo tradiciją) pavertusi tarptautine religine organizacija, jos steigėjo Prabhupados buvo aiškinama kaip *sanātana dharma (amžinoji dharma)*, t. y. amžinoji, nuo amžių egzistuojanti sakrali dalykų tvarka, Įstatymas, populiariai kalbant, religija. Bhagavadgitoje (11:18), kuri yra svarbiausias šio judėjimo šventraštis, Ardžuna, kuris ruošiasi lemtingai kovai Kurukšetroje, pavadina savo vadeliotoją Krišną, kuris pasirodo esąs visų aukščiausias dieviškas asmuo, visa ko šaltinis ir tikslas, „amžinosios dharmos sergėtoju“. Bhagavadgitoje priklausymas atskiroms visuomenės kategorijoms („varnom“) aiškinamas ne kaip paveldėtas kūniško gimimo kelias, bet kaip konkreti paties individo dvasinė kokybė ir užsiėmimai, todėl, pavyzdžiui, brahmaniškumas negali apsiriboti vien tik Indijoje gyvenančiais šių klasių nariais ar ta socialine klase. Tai atveria plačias galimybes religinio mokymo ir praktikų universalizacijai. Kita vertus, šis, kaip ir daugelis kitų indiškos kilmės judėjimų, orientuojasi į vieną konkretų guru, kurio reikšmė ypač didelė kaip steigėjo ir dvasinio vadovo neindiškame kontekste, kur jis pasirodo unikalus ir vienintelis.

Kodėl krišnaitai – vaišnavai? Patys šio judėjimo nariai save vadina vaišnavais, taip susiedami save su indiškoms vaišnavų (Dievo Višnu) tradicijomis, t. y. tradicijomis, kuriose Višnu laikomas pirminiu Dievu (Svayam Bhagavan), kitų inkarnacijų šaltiniu, bet išsiskiria iš kitų tuo, kad pirminiu laiko Krišną. Sielos yra Krišnos aukščiausios energijos dalelės, o kūnai – žemesniosios, iliuzinės energijos. Norint pasiekti išsilaisvinimą (pvz., iš kančios sąmonės), reikia sugrįžti į vienumą su aukščiausia Krišnos Sąmone, t. y. atkurti pirminį ryšį su juo, ir tiesiausias kelias čia – bhakti joga. Šis mokymas ateina iš Gaudija vaišnavų tradicijos, kuri siekia Čaitanjos Mahaprabhu (1486–1534) inicijuotą religinį sąjūdį Bengalijoje. Jo pasekėjai laikė jį Krišnos ir jo mylimosios Radhos įsikūnijimu. Gaudija vaišnavos vadinami įvairiais vardais – gaudijomis, čaitanjatais, krišnaistais Haré Krišna, Bengalijos vaišnavais, krišnaitais ir kt. Jie save priskiria vienai iš keturių vaišnavų mokyklų (*sampradajų*), kurios visos pripažįsta viena kitos autentiškumą. Vaišnavų religinės praktikos šerdį sudaro *bhakti jogos* laikymasis. Tai viena iš keturių Indijoje plačiausiai praktikuojamų jogų, kuri pagrindiniame jų šventraštyje, Bhagavadgitoje, aprašoma kaip lengvesnė ir veiksmingesnė už kitas tris – karma (veikimo, nepisirišant prie veiklos vaisių) jogą, džnana (žinojimo) jogą ir radža (karališkoji, t. y. meditacinių kūno ir proto disciplinų) jogą.

Lengvas–nelengvas bhakto kelias. Bhakti joga – tai atsidavimo Dievui kelias. Į ją įeina tokie elementai kaip šravana (klausymasis ištraukų iš šventųjų raštų ir tiesiog įvairių pasakojimų apie Dievą), kirtana (šventų Dievo vardų kartojimas, giedojimas kirtanų, t. y. giesmių, ar mantrų), smarana (nuolatinis Dievo savybių prisiminimas), vandana (Dievo šlovinimas maldomis), arčana (šventų Dievo atvaizdų – murti – garbinimas), dasja (tiesiog tarnavimas Dievui kokiais nors darbais), pada-sevana (patarnavimai Dievui), atma-nivedana (viskas – darbai ir mintys – paaukojama Dievui), sakhja (draugystės ryšys su Dievu). Tai devyni metodai, kuriuos nurodo vienas iš reikšmingiausių induizmo religinių tekstų *Śrīmadbhagavatam* (arba kitaip – *Bhagavata Purana*) (7.5.23). Kauno Vedų centro tinklaraštyje rašoma: „Praktikuodami bhakti jogą, mes visomis priemonėmis tarnaujame aukščiausiai, visa persmelkiančiai Dievo asmenybei. Bhakti kelyje Dievo asmeniui mes pašvenčiame visas savo mintis ir veiksmus. /.../ Bhakti jogas viską daro su giliu įsitikinimu, jog tarnauja Dievui. Jis pastoviai kartoja Jo šventą vardą, medituoja tik į Jį, vaikšto į Šventyklą ir yra pilnai atsidavęs tik Jam.“ Vaišnavai, siekiantys šios bhakti jogos tobulo realizavimo, atsisako visokių „pasaulietišku“ malonumų ir džiaugsmų, kurie laikomi suteršiančiu materialistiniu hedonizmu, teikiančiu iliuzinį pasitenkinimą,

pasirinkdami griežtą kūno ir proto disciplinavimo kelią. Tačiau tuo pačiu praktikuojama tai, kas šiame kelyje laikoma aukščiausia, tyra palaima ir džiaugsmu. Tarp dalykų, kurių vengiama, yra, be abejo, barai, restoranai, TV, azartiniai lošimai ir kitokios nereliginės pramogos, griežtai atsisakoma mėsos, žuvies, kiaušinių, česnakų, svogūnų, grybų, kavos, arbatos, alkoholio, rūkalų ir kitų svaiginančių priemonių (vietoj to mėgaujamosi „vediškos virtuvės“ skanėstais, religiniais šokiais ir giesmėmis, kartojama Harė Krišna mahamantra). Vilkimi indiški drabužiai, įvairios kūno dalys ir kakta pažymimos specialiais ženklais (*tilaka*) iš molio, vyrai nusiskuta galvą, palikdami plaukų sruogą viršugalvyje (*śikha*). Tam tikromis dienomis jie išeina į gatves viešai skelbti ir liudyti, t. y. propaguoti giedodami kirtanas. Taip pat užsiimdavo dažna praktika siūlyti gatvėje praeiviams ar vaikščiojant į namus savo literatūrą, renkant paramą judėjimui. Dar pirmaisiais egzistavimo metais ISKCON ėmė publikuoti ne tik Šrilos Prabhupados knygas, bet ir naujai išverstus klasikinius vaišnavų tekstus, tokius kaip „Bhagavata Purana“ (*Śrīmadbhagavatam*), „Bhagavadgītā“ su Š. Prabhupados komentarais, Čaitanjos biografiją, jo mokinių raštus, tokius kaip „Šri Čaitanja-Čaritamrita“, „Šri Čaitanja Bhagavata“.

Išnaudojamos ir kitos galimybės gauti paramą ir išsilaiykėti: tai ir pačių narių įnašai, ir dovanojimai. Kai kuriose šalyse ISKCON turi savo žemės ūkio bendroves, kuriose augina vaisius ir daržoves. Kita vertus, Lietuvoje esančios šventyklos orientuotos į visuomenės varginguosius, jiems ruošiami nemokami pietūs, kviečiama ateiti. Dėl to šventyklose galima ir paprastą dieną, ir šventadieniais sutikti žmonių, kurie tiesiog užėjo pasišildyti, pasiklaudyti kirtanų, pažiūrėti šokių, pabūti, pavalgyti, nors ir nėra bendruomenės nariai. Paklūstama žemiškajam Krišnos atstovui, dvasiniam mokytojui. Kartais šventyklose gyvena nevedę vyrai ir moterys (be abejo, atskirai), kiekviena šventykla turi savo administratorius. Po steigėjo mirties šventyklos organizacija paklūsta tarptautinei valdančiajai komisijai, kurią sudaro nariai: jų daliai patikėta dvasinių mokytojų, vadovų pareiga prižiūrėti šventyklų dvasinio gyvenimo vyksmą.

Steigėjas ir steigimas. Šios vaišnavų atšakos guru (Abhajas Čaranas) Bhaktivedanta 1965 m. atvyko su misija į JAV, kur per metus įkūrė ISKCON. Jis gimė 1896 m. Didžiosios Britanijos valdomoje Indijoje, Kalkutoje, drabužių pardavėjo šeimoje. Tėvas buvo labai pamaldus, kasdien lankėsi Radha-Govinda šventykloje. 1916 m. įstojo į Škotijos bažnyčios koledžą, bet, jį pabaigęs, atsisakė diplomo, taip prisijungdamas prie Mohandaso Karamčando (Mahatmos) Gandžio kvietimo boikotuoti britiškas prekes. Dar studijų metais, 1919-aisiais, susituokė su Padharani

Satta. Vedybas tėvai buvo seniai suplanavę, tačiau žmona nebuvo auklėjama kaip pamaldi ar lavinta geriau išmanyti religinius dalykus. Baigęs koledžą dirbo farmacijos vadybininku ir tada sutiko Šri Šrimadą Bhaktisiddhantą Sarasvatį Gosvamį, kuris buvo Čaitanjos vaišnavų judėjimo Gaudija Math vadovas, ir tapo jo dvasiniu vadovu. 1932 m. jis įvesdino Abhajų į šį judėjimą, suteikdamas vardą Abhay Charanaravinda (Abhajas Čaranaravinda), t. y. „kuris be baimės randa priebėgą prie Viešpaties kojų“. Jis taip pat ėmė skatinti Abhajų, kad ruoštųsi misijoms skleisti Krišnos garbinimą pasaulyje. Po savo guru mirties parašė pirmąsias knygas: „Įvadas į Gytapanišadą“ ir „Bhagavadgita, kokia ji yra“. Už jas vaišnavų bendruomenė suteikė jam titulą *Bhaktivedanta*, t. y. „atsidavimas Dievo mokymui“. 1959 m. tapo sanjasinu, – atsiskyrieliu, palikusiu savo šeimą, kad galėtų mokytis pas mokytoją Ačarją Gosvami Vrindavano (kuris laikomas Krišnos gimimo vieta) Radhos Damodaros šventykloje. Galiausiai 1965 m. apsisprendė pradėti ilgai atidėliotas misijas „Vakarų“ pasaulyje ir tais metais atvyko į Jungtines Amerikos Valstijas su keliais doleriais kišenėje ir pilnu lagaminėliu savo knygų. Laikas misijoms pasitaikė labai palankus, nes tai buvo kaip tik tas dešimtmetis, kai kilo ištisas kontrkultūrinių jaunimo grupių ir judėjimų bumas protestuojant prieš vartotojišką kapitalistinę sistemą ir ideologiją, prieš karą Vietname, prieš šaltąjį karą, buržuazinę moralę, rasizmą, kolonializmą, propaguojant taikos, neprievartos, išsilaisvinimo, visų žmonių brolybės ir lygybės, seksualinės laisvės ir kt. idėjas. Jaunimo grupės, tarp jų ir hipiai, godžiai klausėsi Prabhupados skelbiamo visiškai kitokio monoteistinio Dievo, kurio vaizdinys pasirodė gerokai universalesnis ir patrauklesnis, nei kenčianti krikščionių Dievo vizija. Ir skelbimo sėkmė ilgai nelaukė. 1966 m. buvo įkurta ISKCON. Pradiniame šio judėjimo etape, kaip teigia ankstyvojo – bytnikų – etapo liudininkai, specifiniai indiškai aprangos atributai dar nebuvo naudojami, judėjimo sekėjai plačiausiai buvo žinomi ir atpažįstami iš mantros Haré Krišna giedojimo. Tačiau spalvoti indiškai drabužiai, skustos galvos su sruoga pakaušyje ir moralinė disciplina puikiai tiko kontrkultūriniam įvaizdžiui stiprinti. Neilgai trukus kai kurie grupės *The Beatles* nariai, susipažinę su judėjimu 1969 m., konkrečiai Johnas Lennonas (mantros žodžiai girdimi kai kuriose jo dainose) ir George'as Harrisonas, sukūrė lengvai įsimenamą melodiją mantrai, kuri iš karto tapo labai populiari, ir panaudojo mantros žodžius kai kuriose savo dainose, o 1971 m. Londono Radha Krišna šventykla G. Harrisono sukurtą mantros melodiją išleido kaip atskirą singlą. Vienetinius kūrinius Krišnai skyrė ir *The Fugs* su Allenu Ginsbergu, džiazo klarnetininkas Tony Scottas ir daugelis kitų. Vaišnavai taip pat netrukus tapo populiarūs ir kinematografijoje, ir kitose populiariosios kultūros srityse, šitokiu būdu greitai

pasidarę nebeatsiejama XX a. pabaigos kultūrine realija Vakaruose. Tiesa, netrūko ir skandalų. 1988 m. žurnalistai Lindsey Gruson ir Johnas Hubneris parašė dokumentinę knygą „Beždžionė ant pagalio: žudymai, beprotystė ir krišnaitai“ (angl. *Monkey on Stick: murder, madness and the Hare Krishnas*) apie tuos judėjimo laikus, kai jį krėtė skandalai (ypač po Prabhupados mirties) dėl kai kurių narių, kurie, kaip paaiškėjo, prekiaavo narkotikais, smurtavo prieš žmonas ir vaikus, reketavo, vogė ir net susitėpė žudymu. Viena iš krizės priežasčių ta, kad nebuvo išspręstas dvasinio vadovavimo ir perėmimo klausimas. Prabhupada 1970 m. liepos 28 d. suformavo Valdančią komisiją (angl. GBC) iš 12 patikėtinių, kad užsiimtų įvairiais organizaciniais ir bendruomenių dvasinio gyvenimo klausimais esančiose ir naujai besikuriančiose šventyklose. Po steigėjo paragavimo Komisijos nariams tapti sanjasiniais (t. y. atsižadėjusiais pasaulio, pasišventusiais tik šiam reikalui), ne visi į šį raginimą atsiliepė, ir dalis narių po steigėjo mirties 1977 m. ėmė piktnaudžiauti savo padėtimi. Kai kurios problemos susijusios su perdavimo linijos nenutrūkstamumu ir guru. Ar steigėjo paskirtieji Komisijos nariai gali save laikyti ir būti laikomi guru, kurie perėmė ir dvasinį paveldą kaip linijos tęsėjai, ar ne? Ar narys gali pasirinkti guru savo paties valia (tai įprasta Indijoje), ar turi visais klausimais kaip aukščiausiam autoritetui paklusti „iš viršaus“ paskirtam guru? Prisdėjo ir perdėtas „suvarakietintas“ išskirtinės guru autoriteto, vos ne kaip bajoro, galinčio spręsti savo baudžiauninko gyvenimo ir mirties klausimą, įsivaizdavimas. Krizę gilino ir pastangos moterims pritaikyti „indiškus“ elgesio modelius ir normas, reikalaujant iš jų besąlygiško paklusimo vyrams lyg pačiam Krišnui, išstumiant iš aktyvesnės veiklos viešumoje, apribojant šeimos erdvę. Po sukrėtimų, schizmų, pasitraukus daliai pirmųjų sekėjų, ir ypač – po moterų pasitraukimo, vyko refleksijos, permąstymai ir pertvarka, kuri leido toliau egzistuoti atsinaujinus.

ISKCON Lietuvoje. Lietuvą judėjimas pasiekė dar sovietmečiu, apie 1979 m. per Rusiją ir Latviją. Sovietų valdžia leido Prabhupadai atvykti į Maskvą 1971 m. ir čia inicijuoti grupę pasekėjų. Rusijos ISCKON gana sėkmingai gyvavo apie dešimtmetį, plėsdamasis ir platindamas į rusų kalbą verstus organizacijos leidinius. Galima spėti, kad KGB pradiniam etape toleravo šį judėjimą kaip galimą alternatyvą krikščionybei. Prisdėjo, be abejo, ir draugiški politiniai santykiai su Indija, šiai nusikračius britų kolonializmo. Indologijos studijos Sovietų Sąjungoje buvo gana privilegijuota sritis, ko negalima pasakyti nei apie krikščionybę, nei apie judaizmą, kuris tiesiog buvo tabu. Lietuvoje Indijos filosofija ir religija domėjosi intelektualsnis ir bohemiškas jaunimas skaitydamas prieinamą literatūrą, leistą rusų kalba.

Pogrindyje plito ir rotoprintu perspausdinti Vydūno raštai, kuriuose indiškoji, „vediškoji“ išmintis buvo permąstyta įsivaizduotame romantiškame lietuviškame ikikrikščioniškos kultūros kaip aukštesnio sąmoningumo laikų kontekste. Troškimas rasti dvasines šaknis ne krikščioniškame–judėjiškame pavelde, o naujai atrastoje kitoje, indoeuropiečių „šeimoje“, su kuria ėmė sieti naujai įsivaizduoti giminystės saitai, XIX a. pabaigoje–XX a. pradžioje žadino daugelio romantikų Europoje vaizduotę. Ne išimtis ir Lietuva. Ir Krišnos sąmonės judėjimo nariai pačioje pradžioje čia naudojami ne oficialiais, nors ir į rusų kalbą verstais „Bhagavadgitos“ tekstais, bet Vydūno versija, kuri neturėjo nei Š. Prabhupados komentarų, nei jo mokymų. Kelios knygelės, kurias parašė Š. Prabhupada, taip pat buvo skaitomos. Tiko ir bet kuri kita pasiekiamą literatūra, liečianti Indiją. Tuo metu buvo nuolat klausomasi G. Harrisono sukurtų mantrų melodijų, rengiamasi įsivaizduotais, namuose pasiūtais „indiško sukirpimo“ drabužiais, namuose kuriami altoriai su Krišnos atvaizdais. Atliekamos mahamantros kartojimo praktikos, platinama literatūra ir kartais išeinama į gatves. Kaune tarp pirmųjų bendruomenės narių buvo ir studentų iš Dailės technikumų, kurie pagal tuometinius įstatymus buvo atleisti nuo karinės tarnybos. Tačiau apie 1980–1981 m., prasidėjus persekiojimams, šie studentai vis viena buvo išsiųsti į kariuomenę „perauklėjimui“. Ten, žinoma, nebuvo įmanoma laikytis nei specialių praktikų, nei išskirtinio valgio nuostatų, tad kai kurių jaunuolių krišnaizmas tuo ir baigėsi. Vis dėlto bendruomenės Kaune ir Vilniuje egzistavo ir toliau pogrindyje, o „perestroikos“ atšilimo paskatinti jų nariai galėjo jau apie 1987-uosius išeiti į gatves. Ir 1989 m. bendruomenė buvo oficialiai įregistruota kaip vienas pirmųjų naujųjų religinių judėjimų Lietuvoje. Atgautos nepriklausomybės laikotarpis leido atnaujinti ir palaikyti glaudžius ir atvirus, netrukdomus ryšius su tarptautine valdymo komisija, išvengus tų krizių, kurios krėtė organizaciją JAV, ir tada prasidėjo intensyvesnis lietuviškojo krišnaizmo normatyvinimas. Vydūno versta „Bhagavadgita“ jau pakeista oficialia Š. Prabhupados komentaruota versija. Kita vertus, išliko šiokia tokia įtaka ir rusiškojo vaišnavizmo, bent jau kai kuriems nariams ar jo mokytojams, kurių mokymai visuomenėje vertinami gana prieštaringai, kai pasisuka kalba apie opius socialinius klausimus, ypač lyčių vaidmens. Tačiau atsivėrė ir galimybės pasirinkti guru iš Indijos, palaikyti glaudesnius ryšius su Indijos vaišnavais. Net ir mirusių narių kremuoti palaikai gabenami išbarstyti į Indiją, Lietuvoje atlikus ypatingas, šviesias ugnies apeigas.

Re-136 Religijų įvairovė Lietuvoje: portretai, kasdienybė ir šventės. Mokslo populiarinimo leidinys / sudarytoja Milda Ališauskienė. – Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas; Vilnius: Versus aureus, 2014. – 176 p.: iliustr., pav., bibliogr.

ISBN 978-609-467-085-5 (spausdintas)

ISBN 978-9955-34-521-3 (spausdintas)

ISBN 978-609-467-084-8 (internetinis)

ISBN 978-9955-34-520-6 (internetinis)

Mokslo populiarinimo leidinyje „Religijų įvairovė Lietuvoje: portretai, kasdienybė ir šventės“ pristatoma Lietuvos religinių mažumų kasdienybė ir švenčių akimirkos, kurias užfiksavo mokslininkai ir fotografai vykdydami Lietuvos mokslo tarybos remiamą kultūrinės plėtros projektą „Religinės įvairovės pažinimas Lietuvoje: alternatyvaus religingumo formos“ 2013–2014 metais. Leidinio autoriai kviečia susipažinti su Lietuvos religijų įvairove, jos raiškos formomis, diskutuoja apie religinių mažumų santykius su visuomene. Tai pirmasis tokio pobūdžio leidinys Lietuvoje, kuriame atskleidžiamas religinių bendruomenių gyvenimas. Tikimasi, kad jis sulauks bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų ir mokinių, dėstytojų ir studentų, taip pat ir plačiosios visuomenės dėmesio, paskatins diskusijas apie religinę toleranciją bei diskriminacijos ar kitų negatyvių apraiškų.

UDK 28/29(474.5)

Religijų įvairovė Lietuvoje: portretai, kasdienybė ir šventės

Sudarytoja Milda Ališauskienė
Redaktorė Onutė Gudžiūnienė
Dailininkas maketuotojas Saulius Bajorinas

2014 11 04. Užsakymo nr. K14-106

Išleido:

Vytauto Didžiojo universitetas
K. Donelaičio g. 58, LT-44248 Kaunas
www.vdu.lt | leidyba@bibl.vdu.lt

„Versus aureus“ leidykla
Rūdinkų g. 10, LT-01135 Vilnius
www.versus.lt | info@versus.lt

Spausdino spaustuvė „Druka“
Mainų g. 5, LT-94101 Klaipėda
www.druka.lt | poligrafija@druka.lt